১৫.৩ সমালোচনা

সমালোচনা এক প্রকাৰৰ কলা বিশেষ আৰু ইয়াৰ দ্বাৰা কোনো সাহিত্য বা শিল্পৰ গুণাগুণ বিচাৰ কৰা হয়। কোনো সৃষ্টিকৰ্মৰ পাঠ, বৈশিষ্ট্য, উৎপত্তি, গুণাগুণ আদি দিশৰ কথাই সমালোচনাই সামৰে। এক অর্থত ক'ব পাৰি পৰম্পৰাগত ধাৰণা মতে সমালোচনাই মূলতঃ — (ক) সাহিত্য পাঠৰ বর্ণনা, (খ) পাঠ্যৰ ব্যাখ্যা আৰু (গ) পাঠৰ মূল্যায়ন কৰে। সমালোচনা সম্পর্কে বিভিন্ন আলোচকে ভিন ভিন মত পোষণ কৰে। তাৰে ভিতৰত উল্লেখযোগ্য এটি হ'ল — "If creative literature may be define as an interpretation of life under the various forms of literary art, critical literature may be define as an interpretation of that interpretation and of the forms of art through which it is given." উইলিয়াম হেনৰী হাডচনে তেওঁৰ *An Introduction to the Study of Literature* গ্ৰন্থত এই সংজ্ঞাটোৰ উল্লেখ কৰি গৈছে। এই সংজ্ঞাটোৱেই আমাক সমালোচনা সম্পর্কে সম্যক ধাৰণা প্রদান কৰে। মন কৰিবলগীয়া যে, সমালোচনাত কোনো সৃষ্টিশীল কর্মৰ ভাৰসাম্যযুক্ত আলোচনা কৰাৰ লগতে সমালোচনাৰো সমালোচনা কৰা হয়।

আপুনি নিশ্চয় জানে যে, যি কোনো সাহিত্য পাঠ বা সৃষ্টিশীল ৰচনা সদায়েই মানুহৰ জীৱন বা সমাজৰ লগত সম্পর্কীত; কিন্তু সমালোচনাৰ প্রধান কেন্দ্রবিন্দু নির্দিষ্ট পাঠটোহে বা সৃষ্টিটোহে; সমাজ বা মানুহৰ জীৱন নহয়। অৱশ্যে তাৰ অর্থ এইটো নহয় যে, ই একেবাৰে সমাজ জীৱনৰ পৰা বিচ্ছিন্ন। নির্দিষ্ট সৃষ্টিকর্মটোৰ আলোচনাৰ বাবে নিজস্ব ধৰণে মানৱ সমাজ বা জীৱনৰ পৰাও সমালোচনাই উপকৰণ আহৰণ কৰে।

সমালোচনাই প্রয়োগিক আৰু তাত্ত্বিক — এই দুই ধৰণে বিস্তৃতি লাভ কৰে। সমালোচনাই যি বিভিন্ন ৰীতি আৰু দৃষ্টিভংগীৰে কোনো সৃষ্টিশীল সাহিত্যৰ বিচাৰ-বিশ্লেষণ আৰু মূল্য নিৰূপণ কৰে, সেয়া প্রায়োগিক শব্দটোৰে সূচোৱা হয়। আনহাতে তাত্ত্বিক সমালোচনাই কোনো সৃষ্টিকর্মৰ সাহিত্যিক মূল্য নিৰূপণৰ বাবে প্রয়োজনীয় মাপকাঠিডাল বিচাৰি পোৱাত সহায় কৰে। তাত্ত্বিক সমালোচনাৰ ব্যৱহাৰিক প্রয়োগেই প্রায়োগিক সমালোচনা।

সৃষ্টিশীল ৰচনাৰ মূল্য নির্ধাৰণৰ কথাটোৰ লগত জড়িত হৈ আছে মূল্যমানৰ কথাটো। মূল্যমানৰ আকৌ তিনিটা ৰূপ থাকে বুলি সমালোচকসকলে মত পোষণ কৰে। সেই কেইটা হ'ল — প্রস্ফোটন (exposition), মীমাংসা (judgment) আৰু আস্বাদন (appreciation)। ব্যাখ্যাকৰণৰ অর্থত প্রস্ফোটন শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰা হয়। সাধাৰণতে সমালোচকজনে আৰম্ভণিতে তেওঁ আলোচনা কৰিবলৈ লোৱা সাহিত্যকর্মটোৰ মাজত লুকাই থকা মূল কথাখিনি বা ধ্যান-ধাৰণাখিনিপাঠকক চিনাকি কৰি দিয়ে। এই কামটোকে ব্যাখ্যাকৰণ বুলি কোৱা হয়। ইয়াৰ পাছতে সমালোচকজনে নির্দিষ্ট সাহিত্যকর্মটোৰ বিষয়ে যুক্তিপূর্ণ আৰু বিজ্ঞানসম্মতভাৱে নিজস্ব অভিমত প্রদান কৰে। এই কামখিনিকে মীমাংসা বুলি কোৱা হয়। মন কৰিবলগীয়া যে, আমি যদি নির্মোহভাৱে আলোচনা কৰোঁ তেতিয়া দেখিম যে মীমাংসাই হ'ল সমালোচকজনৰ লক্ষ্যবিন্দু। সেই বাবেই

sound judge of values." এই সংজ্ঞাটোৰ পৰাই গম পাব পাৰোঁ যে এজন সমালোচকৰ কান্ধত থাকে গধুৰ দায়িত্ব। তেওঁৰ থাকিব লাগিব বিস্তৃত জ্ঞান, কল্পনাশক্তি, জগত-জীৱন আৰু সাহিত্য সম্পৰ্কে গভীৰ অন্তর্দৃষ্টি। ব্যাপক অনুশীলন আৰু অধ্যয়নেৰে তেওঁ হ'ব লাগিব পুষ্ট। আটাইতকৈ প্ৰয়োজনীয় গুণটো হ'ল আত্মসমালোচনা কৰিব পৰাৰ ক্ষমতা আৰু এই গুণটোৱেই তেওঁক প্ৰদান কৰিব চিন্তাৰ জড়তাৰ পৰা মুক্তি। সমালোচকজনৰ সহিষ্ণুতা গভীৰ হ'ব লাগিব লগতে সৃষ্টিশীল ৰচনাকাৰজনৰ প্ৰতি সহানুভূতিশীল হোৱাটো বাঞ্ছনীয়। অৱশ্যে ইয়াৰ অর্থ এইটো নহয় যে তেওঁ নির্মোহভাৱে, নিস্পৃহভাৱে বিচাৰ-বিশ্লেষণ নকৰিব। নির্মোহতা, নিস্পৃহতা বজাই ৰাখিও সহানুভূতিশীল হোৱা দৰকাৰ কাৰণ তেনে হ'লেহে ব্যক্তিগত মানসিকতাৰ পৰা ঊর্ধ্বত উঠি সাহিত্য পাঠৰ প্ৰকৃত বিশ্লেষণ কৰিব পাৰিব। মনস্তাত্ত্বিক জ্ঞান সমৃদ্ধতা সমালোচকৰ এক অলংকাৰ বিশেষ বুলি অভিহিত কৰা হয়। অন্তর্দৃষ্টিৰে সৃষ্টিশীল ৰচনাৰ বিশ্লেষণ কৰোঁতে তেওঁ কিন্তু যুক্তিপূর্ণভাৱে সংস্কাৰ, একপক্ষীয় টান আৰু পৰম্পৰাৰ ঊর্ধ্বলৈ উধাব লাগিব। অৱশ্যে যুক্তিৰ প্ৰতি অধিক আনুগত্যই সমালোচনা সাহিত্যৰ সাহিত্যিক মূল্য হ্ৰাস কৰিব পাৰে, সেয়ে তেওঁ সেই দিশটোৰ প্ৰতিও দৃষ্টি ৰখা উচিত।

এই আলোচনাৰ পৰা আমি স্পষ্ট ধাৰণা লাভ কৰিলোঁ যে, সমালোচক এজনে কোনো সাহিত্য পাঠ নিজৰ জ্ঞান, বুদ্ধি, বিজ্ঞান মানসতা আৰু প্ৰজ্ঞাৰে পাঠক সমাজৰ আগত তুলি ধৰি সেই সৃষ্টিশীল ৰচনাৰ আধাৰত নতুন শ্ৰেণীৰ সাহিত্য সৃষ্টি কৰে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ২ঃ এজন সমালোচকক সৃষ্টিশীল ৰচনাকাৰজনৰ প্ৰতি সহানুভূতিশীল হোৱা বাঞ্ছনীয় বুলি কিয় কোৱা হয়?

.....

উপর্যুক্ত আলোচনাত আমি উল্লেখ কৰি অহা 'নতুন শ্ৰেণীৰ সাহিত্য সৃষ্টি'ৰ কথাটোৰ আঁত ধৰিলে মনলৈ এটি প্ৰশ্ন আহে যে, সমালোচনাক সৃষ্টিশীল ৰচনা হিচাপে বিবেচনা কৰিব পাৰি নে নোৱাৰি? এই বিষয়ে অতীজৰে পৰা বিভিন্নজনে ভিন ভিন মত পোষণ কৰি আহিছে। সেই মতামতসমূহো বিৰোধাত্মক। প্ৰায়ভাগ প্ৰাচীন সাহিত্যিকে সৃষ্টিশীল লেখক আৰু সমালোচকৰ মাজত বিভেদৰ সীমাৰেখা টানি সমালোচকক নিম্ন স্থানত স্থান দিছে। আনকি সৃষ্টিশীল ৰচনা সম্পৰ্কে কেৱল লেখকেহে মত পোষণ কৰিব লাগে বুলিও বেন জনচনে মন্তব্য কৰিছে — "To judge of poets is only the faculty of poets but not of all, but only the best." বেন জনচনৰ ধাৰণাক সমর্থন কৰি বহু সাহিত্যিকে ক'ব খোজে সৃষ্টিশীল লেখক আৰু সমালোচকৰ মাজত পার্থক্য বিদ্যমান কাৰণ সৃষ্টিশীল লেখক হ'ল ব্যক্তিত্বধর্মী আৰু সমালোচক হ'ল সম্পূর্ণ নৈর্ব্যক্তিক। সমালোচকসকলে সাহিত্যৰ নীতি অনুযায়ীহে কোনো সাহিত্য ৰচনাৰ নির্মোহ বিশ্লেষণ আগ বঢ়ায়।

জীৱন আৰু জগত সম্পর্কে থকা ধাৰণাবোৰৰ পৰিৱর্তন ঘটে; বিশেষকৈ সময়ে সময়ে সৃষ্টি হোৱা বিভিন্ন দার্শনিক দৃষ্টিভংগী, বিজ্ঞানৰ ন ন আৱিষ্কাৰ, নৃতাত্ত্বিক দিশত হোৱা অগ্রগতি আদিয়েও মানুহৰ জীৱন ধাৰণ প্রণালীৰ লগতে মনোজগতখনতো গভীৰভাৱে প্রভাৱ বিস্তাৰ কৰে। এই পৰিৱর্তনবোৰেও বিভিন্ন সাহিত্যতত্ত্ব সৃষ্টিত অৰিহণা যোগাই আৰু তাৰ সমানুপাতিকভাৱে প্রভাৱিত কৰে সমালোচনা সাহিত্যৰ ক্ষেত্রখনত; সৃষ্টি হয় সমালোচনাৰ নতুন নতুন ধাৰা, নতুন নতুন সত্র(School)ৰ। সমালোচনাৰ এই ধাৰাবোৰ প্রত্যেকেই স্বতন্তৰীয়া।

এই আলোচনাৰ পৰা আমি স্পষ্টভাৱে ক'ব পাৰোঁ যে, পৰিৱর্তনশীল সময়ৰ লগত খাপ খোৱাকৈ সমালোচনাৰো বিবিধ ধাৰাৰ সৃষ্টি হৈছে, সৃষ্টি হৈছে একো একোখন নির্দিষ্ট সত্রৰ। তাৰে ভিতৰত উল্লেখযোগ্য কেইটামান হ'ল — ভাষ্যমূলক সমালোচনা, বিধিদীপ্ত বা ধ্রুপদী সমালোচনা, প্রতীতিমূলক বা ৰমন্যাসিক সমালোচনা, তুলনামূলক সমালোচনা, ঐতিহাসিক সমালোচনা, মনোবিশ্লেষণী সমালোচনা, সমাজতাত্ত্বিক সমালোচনা, সংখ্যাতাত্ত্বিক সমালোচনা, দার্শনিক সমালোচনা ইত্যাদি। তলত এই ধাৰাসমূহৰ বিষয়ে চমুকৈ আলোচনা দাঙি ধৰা হ'ল—

- *ভাষ্যমূলক সমালোচনা ঃ* ভাষ্যমূলক সমালোচনাক এক প্রকাৰৰ নির্মোহ বস্তুধর্মী সমালোচনা বুলি অভিহিত কৰিব পাৰি। এই ধাৰাৰ সমালোচনাত সমালোচকজনে কোনো সাহিত্যপাঠৰ মূল বক্তব্য বা নিহিতার্থ নিজে অনুধাৱন কৰাৰ লগতে পাঠক-দর্শকৰ আগত সুন্দৰ ৰূপেৰে উপস্থাপন কৰে। এই অর্থত ক'ব পাৰি কোনো ধৰণৰ পক্ষপাতিতা প্রদর্শন নকৰি, নিৰপেক্ষভাৱে কোনো সৃষ্টিশীল ৰচনাৰ বিশ্লেষণ কৰাতোৱেই ভাষ্যমূলক সমালোচনাৰ কাম। মহেন্দ্র বৰাৰ ভাষাৰে — "...সমালোচকৰ দায়িত্ব মাথোন দোভাষীৰ কামখিনি ৰেহা লগাই নিয়াৰিকৈ সম্পাদনা কৰাত।"
- *বিধিদীপ্ত বা ধ্রুপদী সমালোচনা ঃ* বিধিদীপ্ত বা ধ্রুপদী শব্দ দুটাৰ পৰাই আমি ধাৰণা কৰিব পাৰোঁ যে, ই মূলতঃ কিছুমান কঠিন নীতি-নিয়মৰ আধাৰত প্রতিষ্ঠিত। কোনো বিশেষ ধৰণৰ সাহিত্যপাঠৰ সমালোচনা কৰিবলৈ হ'লে, সেই ধৰণৰ সাহিত্যপাঠত থাকিবলগীয়া নীতি-নিয়ম বা বিধিসমূহ সূচাৰুৰূপে পালন কৰা হৈছে নে নাই সেয়া বিচাৰ কৰি ৰচনাখিনিৰ মূল্য নিৰূপণ কৰা হয় অর্থাৎ এনে ধাৰাৰ সমালোচনাত কোনো পণ্ডিতে আগবঢ়োৱা মতামতৰ আধাৰত সাহিত্যৰ বিচাৰ কৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে ভৰতৰ *নাট্যশাস্ত্রত* উল্লেখ আছে যে মঞ্চত ভোজনৰ দৃশ্য দেখুওৱা অনুচিত। কিন্তু মাধৱদেৱৰ *ভোজন বেহাৰ* ঝুমুৰাখনত মঞ্চতে ভোজনৰ দৃশ্য দেখুওৱা হৈছে। এই ধাৰাৰে সমালোচনাত লিপ্ত হ'লে আমি সেয়া দোষযুক্ত বুলি বিবেচনা কৰিব লাগিব।

অন্তৰালত লিখকজনৰ মানসিক স্তৰত কি ধৰণৰ নান্দনিক চেতনাই ক্ৰিয়া কৰিছিল সেই দিশটো বিবেচনা কৰা হয়। নান্দনিক চেতনাৰ অনুসন্ধান কৰিবলৈ হ'লে আমি — সৃষ্টি কৰ্মৰ অন্তৰালৰ মনস্তত্ত্ব আৰু লেখকৰ মানসিক অভিব্যক্তিৰ লগত সৃষ্টিৰ সম্পৰ্ক — এই দুটা দিশ বিবেচনা কৰিব লাগিব। মনোবিশ্লেষণী সমালোচনাই তাত্ত্বিক পৰ্যায়ৰ আলোচনাত সৃষ্টি কৰ্মৰ অন্তৰালৰ মনস্তত্ত্ব বিচাৰ কৰি চায়। "প্ৰত্যেক সৃষ্টিৰ অন্তৰালত শিল্পী তথা সাহিত্যিকৰ মননে কেনেকৈ কাম কৰিব পাৰে — মনোবিশ্লেষণী সমালোচনাই সেই কথাষাৰকে ফঁহিয়াই চায়।" মন কৰিবলগীয়া যে এই ধাৰাটোৰ বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত দাৰ্শনিক ফ্ৰয়েদৰ চিন্তা-চৰ্চাই গভীৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে। অৱশ্যে এই সমালোচনা পদ্ধতিটোকো সমালোচনা নকৰাকৈ থকা নাই। উদাহৰণস্বৰূপে ডেভিদ ডেইচিজে এই সমালোচনা পদ্ধতি সম্পৰ্কে মত পোষণ কৰে যে এই পদ্ধতিৰ সমালোচনাই এখন গ্ৰন্থ ভাল বা বেয়া— সেই বিষয়ে প্ৰকৃত সিদ্ধান্ত দিব নোৱাৰে।

- *সমাজতাত্ত্বিক সমালোচনা ঃ* সমাজতাত্ত্বিক সমালোচনাক এফালৰ পৰা ঐতিহাসিক সমালোচনাৰ সম্প্ৰসাৰিত ৰূপ বা মনোবিশ্লেষণী সমালোচনাৰ বিপৰীত দিশ বুলি এই সত্ৰৰ প্ৰবক্তাসকলে মত পোষণ কৰে। উল্লেখযোগ্য যে, এই সমালোচনা পদ্ধতিটোক বহুতে মাৰ্ক্সীয় সমালোচনা বুলিও আখ্যা দিয়ে। এই সমালোচনাত কোনো সৃষ্টিশীল ৰচনাৰ সৃষ্টি-প্ৰক্ৰিয়াৰ অন্তৰালত তেওঁ বাস কৰা সমাজখনৰ আৰ্থ-সামাজিক পৰিস্থিতিয়ে কেনেদৰে ক্ৰিয়া কৰিছিল সেই দিশবোৰৰ কথা বিচাৰ কৰা হয়। মূলতঃ সমাজ বাস্তৱতা, সামাজিক বাস্তৱতাবাদ, সমাজ চেতনা আৰু সমাজবাদী আদৰ্শৰ প্ৰতি আনুগত্যই হ'ল এই সমালোচনাৰ ধাৰাটোৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্য। এই ধাৰাৰ কোনো কোনো প্ৰবক্তাই "মাৰ্ক্সীয় চিন্তাধাৰাৰ অৰ্থনীতিসৰ্বস্ব সামাজিক প্ৰভাৱৰ আৱেষ্টনীটো অতিক্ৰম কৰি সমাজৰ সামগ্ৰিক প্ৰভাৱৰ বিশ্লেষণতো ব্ৰতী হোৱা দেখা যায়।"
- *সংখ্যাতাত্ত্বিক সমালোচনা ঃ* সংখ্যাতাত্ত্বিক সমালোচনাক পৰিসংখ্যাগত সমালোচনা বুলিও বহুতে ক'ব খোজে। এই সমালোচনা মূলতঃ পৰিসংখ্যাপুষ্ট তথ্যভিত্তিক প্ৰায়োগিক সমালোচনা। তুলনামূলক সমালোচনাত এই দৃষ্টিকোণৰ প্ৰয়োগ ব্যাপকভাৱে হোৱা দেখা যায়। এই ধাৰাৰ সমালোচনাত কোনো ৰচনাত ব্যৱহাৰ কৰা শব্দসম্ভাৰ, শৈলী তথা বাক্যৰ গঠন আদিৰ আধাৰত সেইজন লেখকৰ বা এটা যুগৰ ৰচনাৰ চৰিত্ৰ নিৰ্ণয় কৰে। ই সম্পূৰ্ণৰূপে বিজ্ঞানসন্মত আৰু প্ৰায়োগিক সমালোচনা। এনে ধৰণৰ সমালোচনাত বিভিন্ন ধৰণৰ লেখচিত্ৰ, তুলনামূলক সাৰণী (comparative table) আদিৰ প্ৰয়োগো দেখা যায়। সেইবাবেই বহু সমালোচকে ইয়াক — "ইয়াৰ যুক্তিতৰ্কৰ মাধ্যম পৰিসংখ্যা-বিজ্ঞানৰ ভাষা — সাহিত্যৰ ভাষা নহয়" বুলি মত পোষণ কৰে।

প্রশ্ন নং ৫ ঃ সমাজতাত্ত্বিক সমালোচনাৰ মূল আধাৰ কি?

.....

১৫.৪ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- সমালোচনা এক প্ৰকাৰৰ কলা বিশেষ আৰু ইয়াৰ দ্বাৰা কোনো সাহিত্য বা শিল্পৰ গুণাগুণ বিচাৰ কৰা হয়। কোনো সৃষ্টিকৰ্মৰ পাঠ, বৈশিষ্ট্য, উৎপত্তি, গুণাগুণ আদি দিশৰ কথাই সমালোচনাই সামৰে। এক অৰ্থত ক'ব পাৰি পৰম্পৰাগত ধাৰণা মতে সমালোচনাই মূলতঃ (ক) সাহিত্য পাঠৰ বৰ্ণনা, (খ) পাঠ্যৰ ব্যাখ্যা আৰু (গ) পাঠৰ মূল্যায়ন কৰে।
- সমালোচনা মানে কি, তাৰ স্বৰূপ, এজন সমালোচকৰ দায়িত্ব কি, তেওঁ কেনেদৰে কামত অগ্ৰসৰ হোৱা উচিত আৰু সমালোচনাক এক ধৰণৰ নতুন সৃষ্টিশীল ৰচনা বুলি অভিহিত কৰিব পাৰিনে নোৱাৰি ইত্যাদি দিশবোৰৰ বিষয়ে জ্ঞান আহৰণ কৰিলে।
- অধ্যায়টোতসমালোচনাৰ ৰীতি বৈচিত্ৰ্যৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰি ভাষ্যমূলক সমালোচনা, বিধিদীপ্ত বা ধ্ৰুপদী সমালোচনা, প্ৰতীতিমূলক বা ৰমন্যাসিক সমালোচনা, তুলনামূলক সমালোচনা, ঐতিহাসিক সমালোচনা, মনোবিশ্লেষণী সমালোচনা, সমাজতাত্ত্বিক সমালোচনা, সংখ্যাতাত্ত্বিক সমালোচনা, দাৰ্শনিক সমালোচনাৰ বিষয়ে চমুকৈ আলোচনা দাঙি ধৰা হ'ল।

১৫.৫ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ

1) ওজা, অঞ্জন কুমাৰ (সম্পাঃ) (2001); *সাহিত্য-সমালোচনা তত্ত্ব*; লক্ষীমপুৰ ঃ উত্তৰ লক্ষীমপুৰ মহাবিদ্যালয় প্ৰকাশন সমিতি।
2) বৰা, মহেন্দ্ৰ (1965); *সাহিত্য উপক্ৰমণিকা*; গোলাঘাট ঃ ভাৰতী বুক ষ্টল।
3) শইকীয়া, নগেন (2003); *সাহিত্য-বাদবৈচিত্ৰ্য*; ডিব্ৰুগড় ঃ কৌস্তুভ প্ৰকাশন।
4) শইকীয়া, নগেন (সম্পাঃ) (1967); *সাহিত্যৰ বাদ-বৈচিত্ৰ্য*; পাঠশালা ঃ অসম সাহিত্য সভা।

(গ) কেতিয়া এজন সামালোচক সৃষ্টিশীল লেখকলৈ ৰূপান্তৰিত হয়?

(ঘ) ভাষ্যমূলক সমালোচনা মানে কি?

খ) চুটি প্রশ্ন (১৫০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্রশ্ন ১ ঃ 'সমালোচনা হ'ল সাহিত্যৰ তুলাচনী'— বিচাৰ কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ চমুটোকা লিখক —

ক) বিধিদীপ্ত বা ধ্রুপদী সমালোচনা

খ) ঐতিহাসিক সমালোচনা

গ) দার্শনিক সমালোচনা

ঘ) সংখ্যাতাত্ত্বিক সমালোচনা

গ) ৰচনাধর্মী প্রশ্ন (৩০০-৫০০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্রশ্ন ১ ঃ সমালোচনা মানে আপুনি কি বুজে? বহলাই আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ সমালোচনা সাহিত্যৰ ক্রমবিকাশ সম্পর্কে আলোকপাত কৰক।

প্রশ্ন ৩ ঃ সমালোচনা আৰু সমালোচকৰ সম্পর্ক কি? এটি নিবন্ধ যুগুত কৰক।

প্রশ্ন ৪ ঃ সমালোচনা আৰু সৃষ্টিশীল ৰচনাৰ মাজত কিবা সম্পর্ক আছেনে? আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ৫ ঃ বিভিন্ন প্রকাৰৰ সমালোচনাৰ বিষয়ে এটি প্রবন্ধ যুগুত কৰক।

*** ***** ***

21] বৰকটকী, বীৰেন [1996]; *সাহিত্যৰ বিচাৰ;* গুৱাহাটী ঃ অসম বুক ডিপো।
22) বৰদলৈ, নির্মলপ্রভা (1981); *কবিতাৰ কথা;* গুৱাহাটী ঃ দত্ত বৰুৱা এণ্ড কোম্পানী।
23) বৰা, যতীন (1999); *ছন্দ, ধ্বনি আৰু অলংকাৰ;* ডিব্রুগড় ঃ বনলতা।
24) বৰা, মহেন্দ্র (1997); *অসমীয়া ছন্দৰ শিল্পতত্ত্ব;* গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ্ ষ্ট'ৰচ্।
25) বৰা, মহেন্দ্র (1990); *অসমীয়া কবিতাৰ ছন্দ;* গুৱাহাটী ঃ জ্যোতি প্রকাশন।
26) বৰা, মহেন্দ্র (1987); *ৰমন্যাসবাদ;* গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্ট এম্পৰিয়াম ।
27) বৰা, মহেন্দ্র (1985); *সাহিত্য উপক্রমণিকা;* গোলাঘাট ঃ ভাৰতী বুক ষ্টল।
28) বৰুৱা, নৰকান্ত (1964); *অসমীয়া ছন্দ শিল্পৰ ভূমিকা;* গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ্ ষ্ট'ৰচ্।
29) বৰুৱা, প্রহ্লাদ কুমাৰ (2005); *অসমীয়া চুটিগল্পৰ অধ্যয়ন;* গুৱাহাটী ঃ বনলতা।
30] বৰুৱা, প্রহ্লাদ কুমাৰ (2003); *উপন্যাস;* গুৱাহাটী ঃ বনলতা।
31) বৰুৱা, ভবেন (2002); *অসমীয়া কবিতা ঃ ৰপান্তৰৰ পর্ব;* গুৱাহাটী ঃ গ্রন্থ।
32) বৰুৱা, লোপা (1999); *আধুনিক অসমীয়া কবিতাত প্রতীক আৰু চিত্রকল্প;* গুৱাহাটী ঃ পূর্বাঞ্চল প্রকাশ।
33) বৰুৱা, সত্যপ্রসাদ(1983); *নাটক আৰু অভিনয় প্রসংগ;* গুৱাহাটী ঃ গ্রন্থপীঠ।
34) ভট্টাচার্য, পূর্ণ(2009] *Ê, কবিতা আৰু আধুনিক অসমীয়া কবিতা;* গুৱাহাটী ঃ চন্দ্র প্রকাশ।
35] ভৰালী, শৈলেন (2003); *উপন্যাস ঃ বিচাৰ আৰু বিশ্লেষণ;* গুৱাহাটী ঃ চন্দ্র প্রকাশ।
36) ভৰালী, শৈলেন (1995); *ট্রেজেদি বিচাৰ;* গুৱাহাটী ঃ চন্দ্র প্রকাশ।
37) ভৰালী, শৈলেন (1992); *নাটক আৰু অসমীয়া নাটক;* গুৱাহাটী ঃ বাণী প্রকাশ প্রাইভেট লিমিটেড।
38) ভাগৱতী, কামাখ্যাচৰণ (1988); *সংস্কৃত নাট্য সাহিত্য;* গুৱাহাটী ঃ নিউ বুক ষ্টল।
39] শইকীয়া, নগেন (1996); *অসমীয়া কবিতা আৰু অন্যান্য বিষয়;* গুৱাহাটী ঃ চন্দ্র প্রকাশ।
40) শইকীয়া, নগেন (2003); *সাহিত্য-বাদবৈচিত্র্য;* ডিব্রুগড় ঃ কৌস্তভ প্রকাশন।
41) শইকীয়া, নগেন (সম্পাঃ) (1967); *সাহিত্যৰ বাদ-বৈচিত্র্য;* পাঠশালা ঃ অসম সাহিত্য সভা।
42) শর্মা, উপেন্দ্রনাথ (2005); *কবিতাৰ ভাষা আৰু অন্যান্য প্রবন্ধ;* গুৱাহাটী ঃ জয়দেৱ শর্মা-ভৱানীদেৱী প্রকাশন¼
43] শর্মা, গোবিন্দ প্রসাদ (1995); *উপন্যাস আৰু অসমীয়া উপন্যাস;* গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টছ ষ্টৰচ্।
44) শর্মা, গোৱিন্দ প্রসাদ (1993); *জীৱনী আৰু অসমীয়া জীৱনী;* গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ্ ষ্ট'ৰচ্।
45) শর্মা, তীর্থনাথ (2006); *সাহিত্য বিদ্যা পৰিক্রমা;* গুৱাহাটী ঃ বাণী প্রকাশন।
46) শর্মা, মুকুন্দমাধৱ (1991); *ধ্বনি আৰু ৰসতত্ত্ব;* গুৱাহাটী ঃ বাণী প্রকাশন¼
47) শাস্ত্রী, মনোৰঞ্জন (2009); *সাহিত্য দর্শন;* গুৱাহাটী ঃ চন্দ্র প্রকাশ।

66] Kendall, P. M. (1965). *The Art of Biography*. London: George Allen & Unwin.

67] Naik. D. G. (1962). *Development of AssameseArt of Autobiography*. Poona: Vidarbha Marathawada Book Co.

68] Nicholl, A. (1969). *The Theory of Drama.* New Delhi: Doaba House.

69] Pickering, K. (2005). *Key Concept in Drama and Performance*. London: Palgrave Macmillan.

70] Sarma, A. (1990). *Development of Assamese Biography*. New Delhi: Mittal Publication.

71) Selden, R. (1985). *Contemporary Literary Theory*. Sussex: Havester Press.